

vse italijanske državljane enaka, pa naj gre za italijanske državljane nemškega ali francoskega jezika (narodnosti).

Na ta kratek pripis me je že zlasti spodbudil zapis A. C. Jemola (La stampa, 20. avgusta), ki se v repliki (Risposta ai Friulani) zgraža, če nemara Nazzi Mantalon (s slednjim namreč polemizira) zahteva tudi za nadiške doline raztegnitev »paketa« po vzorcu Zgornjega Poadižja. To bi po njegovem pomenilo (skrajšano povedano) ločene šole, bilingvizem, pretorje, učitelje, zdravnike, občinske tajnike, in bi bili iz teh krajev ali bi pa vsaj govorili slovensko oziroma ladinsko (... »Se poi interpreto male il pensiero del signor Nazzi Matalon, ed egli non pensa a mutamenti di frontiera, dica cosa vuole: l'estensione alla valle del Natisone del »pacchetto« per l'Alto Adige? la sua estensione a tutto il Friuli? scuole separate, bilinguismo, pretori, maestri, medici, segretari comunali del luogo, o che almeno parlino lo sloveno od il ladino?«). Namesto sklepnega akcenta: članek A. C. Jemola je bil objavljen mesec dni po tržaški konferenci; po miselnosti, mentaliteti, ki jo razkriva, pa bi bil lahko napisan, denimo, tudi štirideset let poprej.

Kolikor se povrnem na izvajanja C. Belcija (pa delno tudi njegovega predgovornika L. Elija iz Rima) lahko namreč »postopnost velja za »dolge« (kot je to bilo praviloma doslej) ali pa na »kratke proge«, se pravi, da bi ob jasno določenih obveznostih in nedvoumnih rokih brez obotavljanja rešili še odprta vprašanja. Razširili naj bi tudi pristojnosti dežele na tem področju. Osrednji parlament pa naj bi izglasoval le nekaj okvirni zakon, ki pa bi zagotavljal daljnosežnejša pooblastila deželam tudi na področju zakonodajnih ukrepov glede manjšinske zaščite. Sicer pa je vse, kakor to tudi v naši reviji že leta opozarjamo, predvsem odvisno od politične in moralne volje tako imenovanega večinskega naroda, se pravi od demokratične zrelosti pripadnikov »večine«, da s posebnimi ukrepi zagotovi dejansko enakopravnost prizadete manjšinske skupnosti.

Janko Jeri

DOKUMENTI

Strokovnjaki vseh jugoslovanskih republik so s svojimi šestdesetimi referati bistveneje prispevali, to lahko mirno ugotovimo, k pozitivni usmeritvi in uspehu konference. Strokovni delavci iz naše republike, kakor tudi pripadnika italijanske in madžarske manjšine (Fusilli, Hajòs, Jeri, Klemenčič, Kušej, Lük, Nečak, Polič, Zorn) so pripravili devet referatov. Poleg tega je v Trstu izšlo oziroma je bilo ponatisnjeno več pomembnejših razprav strokovnjakov iz matične dežele. V italijanščini je izšla knjiga Lava Čermelja Slovenci in Hrvati pod Italijo med obema vojnoma. Knjiga Slovenci v Italiji včeraj in danes pa ponatiskuje nekatere temeljne študije v treh jezikih (slovenščini, angleščini in italijanščini) Lava Čermelja (Beneška Slovenija); Boga Grafenauerja (Kanalska dolina); Janka Jerija (Primorski Slovenci do leta 1954, Resnice, polresnice in statistike, in skupaj z G. Kušejem Pravni položaj slovenske narodne manjšine v Italiji); Milka Kosa (Trst in okolica, Goriško območje) in Gorazda Kušaja (skupaj z J. Jerijem Pravni položaj slovenske narodne manjšine v Italiji).

Na sami konferenci pa so razdelili še primerke naslednjih razprav slovenskih znanstvenih avtorjev, in sicer: Drago Druškovič, »Carinthian Slovenes, Ljubljana 1973; Jeri-Kušej-Polič, The special Statute and some

elements of the legal situation of the slovenian ethnic group in Italy and of the italian in Yugoslavia, Ljubljana 1974; v Le Livre Slovene (št. 3—4, 1973), pa je objavljena uvodna študija Janka Jerija Slovenci v Italiji in Avstriji (Slovenes in Italy and Austria in Jožeta Koruze: The contribution of the border regions to the slovene literature in its earlier periods.

V dokumentacijskem delu ponatiskujemo ustne referate slovenskih udeležencev na kongresu v Trstu (navajamo jih po abecednem redu) Fusillija, Hajdosa, Jerija, Klemenčiča in Poliča. Referata Jerija in Klemenčiča sta avtorizirana, medtem ko so ostali trije povzeti po »Primorskem dnevniku« (13. in 14. julija 1974).

Leo Fusilli

JAMSTVO ZA KULTURNO ŽIVLJENJE ITALIJANSKE MANJŠINE V SLOVENIJI

Prof. Leo Fusilli je govoril o problemih italijanske nacionalne skupnosti, ki živi v SR Sloveniji, in predvsem o njeni kulturni problematiki. Uvodoma je ugotovil, da se je število Italijanov v letih po drugi svetovni vojni žal občutno skrčilo iz znanih razlogov, tako da jih je danes ostalo le nekaj tisoč. Vendar pa ima število relativno važnost glede uživanja nacionalnih pravic, ki jih jamčijo zvezna in republiška ustava ter občinski statuti. V tej zvezi je Fusilli dejal, da so temeljne pravice etničnih skupin določene v zvezni ustavi, da pa pritiče posameznim republikam naloga, da najdejo še boljše in bolj napredne rešitve za zaščito narodnosti, pri tem pa prepuščajo tudi občinam realizacijo ustavnih določb. SR Slovenija je na jassen in točen način definirala položaj in pravice obeh nacionalnih skupnosti — italijanske in madžarske — ki živita v tej republici.

Za prvi člen slovenske ustave označuje SRS kot demokratično in samoupravno socialistično skupnost slovenskega naroda italijanske in madžarske narodnosti. S tem se priznava obema nacionalnima skupinama kot avtohtonima komponentama funkcija subjekta v življenju države ter se s tem omogoča njihovo enakopravno vključevanje v samoupravne odnose in v sistem odločanja. Prav zaradi tega se Italijani v SRS, čeprav številčno predstavljajo pravo manjšino, ne čutijo državljanke druge stopnje, drugačne od ostalih, pač pa enakopravne glede pravic in dolžnosti ter zaščitene glede tistih pravic, ki preprečujejo asimilacijo in jamčijo ohranitev nacionalnih značilnosti.

Poročevalec je nato navedel ustavno določbo, ki predvideva prisotnost nacionalne skupnosti v samoupravnih organih odločanja, predvsem pa se je ustavil ob ustanovitvi samoupravnih interesnih skupnosti za vzgojo in kulturo, ki jih sestavljajo izključno Italijani in v okviru katerih lahko skrbijo za razvoj lastne kulture, vzgoje in sredstev javnega obveščanja ter razvijajo stike z matično državo v korist lastnega kulturnega in jezikovnega razvoja. Skupnosti enakopravno odločajo skupaj s pristojnimi občinskimi organi oziroma s pristojnimi interesnimi skupnostmi glede vseh vprašanj, ki zadevajo razvoj italijanske kulture, šolstva in vzgoje, tiska, sredstev obveščanja in založništva. Obstaja tudi pravica veta proti sklepom, ki bi bili v nasprotju z interesi in z razvojem narodnosti.